

Besenyő János

Gerillaháború Nyugat-Szaharában: Polisario vs. Marokkó és Mauritánia

10.17047/HADTUD.2015.25.E.48

Rezümé:

A tanulmány bemutatja egyrészt a nyugat-szaharai Polisario Front, másrészt a Marokkói Királyság, valamint Mauritánia között vívott gerillaháborút, amely a mai napig tanulsággal szolgál a sivatagi felkelés-ellenes (COIN) műveletekhez. Ismertetem egy sikeres gerillaháború megvívásához szükséges tevékenységeket, valamint a hatékony védekezési eljárásokat is. A gerillák elleni műveletekben a marokkói kormányzat egy erődítményrendszerrel, a Nyugat-Szaharában állomásozó egységek átszervezésével és a harceljárások radikális átalakításával hosszú ideig ható sikereket ért el.

Kulcsszavak:

Nyugat-Szahara, Marokkó, Mauritánia, Polisario, szaharáviak, gerilla.

Besenyő, János

Guerillawar in Western-Sahara: Polisario vs Marocc and Mauritanie

Abstract:

In this article I will introduce the guerilla war fought between the Polisario Front and the Kingdom of Morocco and Mauritania. Even today, this war provides many lessons regarding desert kind of counter-insurgency operations. Besides reviewing the necessary activities for conducting a successful guerilla war, I also delineate the most efficient methods for defending against one, since this is the first operation, where the Moroccans has achieved long-standing results by the construction of a system of Fortifications (Berm), as well as by the restructuring of its tactics and the units stationed in the Western Saharan region.

Keywords:

Western Sahara, Morocco, Mauritania, COIN operation, Polisario, Sahrawi, guerrilla.

Nyugat-Szahara sorsáról az 1970-es évek elejétől több elképzelés született.¹ Spanyolország – a gyarmati hatalom – meg akarta tartani „tengerentúli megyeként”, de igényt tartott rá Marokkó és Mauritánia is. Az őslakosok – akiket két szervezet, a spanyolokkal együttműködő PUNS és a függetlenséget szorgalmazó Polisario Front képviselt² – független államot akartak létrehozni. A Polisario 1973-ban kezdte a fegyveres harcot. Erői kisebb helyőrségek és ellenőrző pontok ellen hajtottak végre tá-

¹János Besenyő: Western-Sahara under the Spanish empire.

<http://www.zmne.hu/aarms/docs/Volume9/Issue2/pdf/01.pdf> (letöltés ideje: 2014. 08. 04.)

² PUNS: Szaharávi Nemzeti Egységpárt; Polisario: Felszabadítási Népfrent. A két szervezet a spanyolok kivonulása után egyesült az új megszállók, Marokkó és Mauritánia ellen.

madásokat, megtámadták a Bou Craa-i foszfátbányákat, megrongálták a bányákat és a kikötőt összekötő foszfátszállító berendezéseket. A környező államok – Marokkó, Mauritánia és Algéria – támogatták a függetlenséget, de a későbbiekben Marokkó és Mauritánia álláspontja megváltozott és maguknak követelték a területet.

Az ENSZ 3292. határozata (1974. 12. 13.) elhalasztotta a tervezett népszavazást, előírta egy vizsgálóbizottság kiküldését és a Hágai Nemzetközi Bíróság elé utalta a kérdést.

Az ENSZ-bizottság 1975 májusában látogatott el Nyugat-Szaharába, Madridba és a környező államok fővárosaiba, és megállapította, hogy a saharáviak támogatják a Polisario-t és független államot akarnak. A spanyolok titkos tárgyalásokat kezdtek Algírban a Polisario-val a hatalom átadásáról. Mivel Marokkó területi ambíciói közismertek voltak, a Polisario megpróbálta Mauritániát is a maga oldalára állítani azzal, hogy felajánlotta a két terület egyesítését egy szövetségi államban. Mauritánia a politikai realitások alapján inkább a marokkóiakkal való együttműködést választotta. Az 1975. 11. 14-én megkötött Madridi Szerződés Nyugat-Szaharát felosztotta Marokkó és Mauritánia között.

A Polisario a Madridi Egyezményt semmisnek tekintette, de sem az érintett kormányok, sem a nemzetközi megfigyelők nem számítottak arra, hogy a szervezet komolyabb ellenállásra lesz képes a megszálló erőkkel szemben.³ Az elemzők figyelmen kívül hagyták, hogy a korábban a spanyol gyarmati erőkben szolgáló saharáviak is csatlakoztak a Polisario-hoz és létrehozták a Szaharai Felszabadítási Hadsereget (Ejercito de Liberacion Popular Saharaui – ELPS).⁴ Az elemzők azt sem vették figyelembe, hogy a saharáviak akklimatizálódtak a sivataghoz, ismerték a terepet, a karavánutakat és víznyerő helyeket, és helyismeretüket mesterien ki tudták használni a megszálló csapatok ellen.

Nyugat-Szahara megszállása

1975 novemberében a spanyolok megszüntették a polgári közigazgatást és 1976. január 12-ére kivonták csapataikat.⁵ Csak El-Aaiunban maradt ideiglenesen 150 spanyol hivatalnok a közigazgatás problémamentes átadása céljából. A spanyol erők helyét marokkói és mauritániai csapatok foglalták el.

A tengerparton előrenyomuló marokkói csapatok célja El-Aaiun és a Bou Craa-i foszfátbányák elfoglalása volt. 1975. november 28-án foglalták el a második legnagyobb települést, Smarát, december 11-én El-Aaiunt. Egy hónapon belül 25 000 marokkói katona (a hadsereg egyharmada) volt Nyugat Saharában: 15 000 fő a Saguia El-Hamrai helyőrségekben, 5000 fő El-Aaiunban, további 5000 fő a déli határon állomásozott. A kelet felől bevonuló mauritániai fegyveres erők rövid, de véres harcok

³ A korszerűen felszerelt marokkói hadsereg a franciák elleni felszabadító harcban, a kongói ENSZ békefenntartó műveletben (1960-61), az Algéria elleni rövid határháborúban (1963) és az 1973-as arab–izraeli háborúban számottevő harctéri tapasztalatokat szerzett.

⁴ John Damis: Conflict in Northwest Africa: The Western Sahara Dispute, p. 70-71; Virginia Thompson and Richard Adloff: The Western Saharans, p. 252; és <http://www.scribd.com/doc/127198909/The-Occupation-of-Western-Sahara-by-Morocco-and-Mauritania> (letöltés ideje: 2014. 08. 05.) A Polisario egységeiben igen sok olyan saharávi harcolt, aki a spanyolok oldalán a Spanyol Légió vagy a Nomád Egységek (Tropas Nomadas) katonájaként részt vett a Nyugat-Szaharába beszivárgó marokkói egységek kiszorításában.

⁵ A kivonuló spanyol katonák fegyvereiket sok esetben átadták a saharáviaknak, és átadtak néhány erődítményt is.

után La Guerrát, majd Tichlát szállták meg. A szaharaiak 1976. február 27-én kikiáltották a Szaharai Arab Demokratikus Köztársaságot és háborút hirdettek Marokkó és Mauritánia ellen.

A megszálló csapatok előrenyomulását a lakosság tömeges elvándorlása kísérte. Egy megfigyelő szerint a városok polgári lakossága szinte teljesen eltűnt. A menekülők először Nyugat-Szahara Mauritániával határos északi területeire tartottak, majd az algériai hadsereg segítségével Algériába evakuálták őket.⁶ A megszállás során a marokkóiak több alkalommal bombázták a településeket és a menekülttáborokat.⁷ Ennek következtében a polgári lakosság tömeges elvándorlása felgyorsult. 1975 végén már 70 000 menekült élt a sivatagban kialakított táborokban, 1976. február végén már 100 000, főleg nők, gyerekek és öregek.⁸ Marokkó kis híján Algériával is háborúba keveredett, mert csapatai 1976 januárjában megtámadtak egy humanitárius tevékenységet végző algériai konvojt.⁹

A szövetségesekkel szemben alig néhány ezer, a líbiai és algériai hadseregtől származó kézfegyverekkel, aknavetőkkel és néhány páncéltörő, illetve légvédelmi rakétával felszerelt nyugat-szaharai önkéntes állt. A gyengén felfegyverzett gerillák védekező harcokat folytattak és folyamatosan evakuálták a megszálló csapatok brutalitása elől menekülő polgári lakosságot, de aztán hamarosan ellentámadást indítottak (elsősorban a gyengébb mauritániai csapatok ellen). December 29-én rajtaütöttek a mauritániai Zuerat bányavároson (a fővárostól kb. 400 kilométerre) és megromgálták a bánya berendezéseit. Körbezárták és január 21-én elfoglalták Ain Ben Tili erődöt. (Az erőd felmentésére Ould Daddah mauritániai elnök a marokkói erőktől kért segítséget, de azok is kudarcot vallottak.) A gerillák megtámadták Bir Moghreïn és Inal városokat is, de a mauritániai hadsereg összehangolt ellentámadása miatt nem tudták elfoglalni azokat.¹⁰

Hamarosan törésvonalak jelentek meg a marokkói–mauritániai szövetségben. Villa Cisnerosba (mely a Madridi Egyezmény szerint mauritániai fennhatóság alá került) marokkói csapatok vonultak be. A terület felosztásáról szóló szerződés értelmében Marokkóhoz került a két legnagyobb város (El-Aaiun és Smara), valamint a foszfátbányák. Mauritánia megkapta Villa Cisnerost és egy igen jó halászati adottságokkal rendelkező partszakaszt, de a neki jutó területen sivatagi homokon kívül mást nem talált. A marokkói erők aktív felkelés elleni műveletek helyett védekezésre rendezkedtek be, így történhetett meg, hogy a Polisario a marokkói zónából indíthatott támadásokat mauritániai célpontok ellen.

Gerillaháború a megszálló országok ellen

⁶ <http://www.zmne.hu/aarms/docs/Volume9/Issue1/pdf/07.pdf> (letöltés ideje: 2014.08.04.)

⁷ A marokkóiaknak nem csak hagyományos bombákat, de napalmot és fehér foszfort is bevetettek a saharáviak ellen.

⁸ Egyes kutatók szerint a törzsek különállása szinte teljesen megszűnt a menekülttáborokban, ahol mindenki saharávivá vált, így a menekült lét a nemzetiség válságát igen erőteljesen elősegítette. Más kutatók és a marokkói kormány álláspontja szerint saharávi nép nem létezik, azt csak a XX. században mesterségesen hozták létre. Ez annyiban igaz, hogy a Polisario a törzsi rendszer kötelekeit igen aktívan és nagy sikerrel számolta fel, mivel az véleményük szerint a saharávi nép egységét csökkentheti.

⁹ Algéria főként a saharávi menekültekről gondoskodott, de emellett logisztikai támogatást is nyújtott a Polisario fegyvereseinek.

¹⁰ A 3000 katonából és 2000 csendőrből álló, néhány előregedett vadászrepülővel felszerelt mauritániai hadsereg könnyebb célpont volt a saharáviak számára, mint az erős, jól felszerelt marokkói. A saharáviak igen pontos információkkal rendelkeztek a mauritániai helyzetről, mivel több vezetőjük – Ibrahim Hakim, Ahmed Baba Miske – Mauritániából származott, illetve az ott élő saharáviak segítségére is számíthattak.

A Polisario a korszerű eszközökkel felszerelt marokkói egységek ellen nem tudta a birtokában lévő településeket hatékonyan védelmezni, de a gerilla-hadviselés nagyobb sikereket ígért. A gerillák jól ismerték a változékony domborzatú sivatagi területet,¹¹ és műveleteik során számíthattak a helyi lakosság támogatására. Mind a dél-marokkói, mind a mauritániai területeken éltek rokon törzsek, így könnyen mozogtak a megszállt területeken és az ellenséges államok területein egyaránt. A marokkóiak a városokat és az erődöket szilárdan tartották, de az utánpótlási vonalaik állandó támadások alatt álltak.

A gerillák 1976 májusában összehangolt támadást indítottak El-Aaiun, Smara, Bou Craa, Bir Moghrein és Chinguetti ellen és megrongálták a foszfátszállító szalagrendszert. Egy hónappal később egy 600 fős Polisario egység – egy 1000 kilométeres, ellenséges területen végrehajtott menet után – Mauritánia fővárosa, Nouakchott ellen hajtott végre vállalkozást. A támadás során a helyi csapatok egy része elmenekült, de a szaharáviak nem tudták kiaknázni a sikert, mert parancsnokuk is elesett.

A megszálló államok közül a belső gazdasági és etnikai feszültségekkel küszködő Mauritánia volt a gyengébb, ezért a Polisario elsősorban a Mauritánia elleni harcra koncentrált. Megfelelő kiképzettség és nehézfegyverzet hiányában elsősorban gerilla-harcjelöléseket alkalmaztak. Terepjárókkal és könnyű kézfegyverekkel felszerelt egységeik több száz kilométer megtétele után váratlanul jelentek meg, majd a gyorsan végrehajtott támadások után eltűntek. A mauritániai sivatagot (amely majd később akkora, mint Franciaország) a rendelkezésére álló erővel a kormány képtelen volt ellenőrizni. A katonai eszközök mellett a szaharáviak politikai és gazdasági nyomásgyakorlást is alkalmaztak. Szisztematikusan támadták a gazdasági célpontokat, hogy a polgári lakosságot is a kormány ellen fordítsák. A vasércbányákat a kikötővel összekötő vasútvonal folyamatos rombolásával akadályozták a vasérc kivitt és megfosztották az országot fő bevételi forrásától.

A mauritániai hadseregben végrehajtott személycserék (új vezérkari főnök, megnövelt létszám) nem javított a helyzeten. A felkelők 1977 májusában ismételt támadták Zueratot és olyan súlyos károkat okoztak az erőműben, az üzemanyagtárolókban és a bánya berendezéseiben, hogy egy időre le kellett állítani a termelést. Mauritánia csak marokkói katonai segítséggel, közel-keleti és nyugat-afrikai pénzügyi támogatással tudta problémáit valamennyire orvosolni. A marokkói csapatok jelenléte ellenére a Polisario egységei júliusban ismét rajtaütöttek Nouakchotton, majd minimális veszteséggel visszavonultak.¹²

A mauritániai helyzet aggasztotta Franciaországot, a korábbi gyarmattartót, melyhez Mauritánia a függetlenség elnyerése után is ezer szállal kötődött. A franciák megpróbálták stabilizálni a helyzetet, egy 200 fős francia egységgel megerősítették a

¹¹ A sivatag kevésbé alkalmas a gerilla hadviselésre, de Nyugat-Szahara jelentős része alacsony hegyekkel borított, időszakos folyóvölgyekkel, vízmosásokkal tarkított, sok barlanggal. A szaharáviak minden víznyerő helyet ismernek – a megszálló csapatokkal ellentétben, akiknek minden ellátmányt kívülről kell magukkal hozni. A megszálló erők légi felderítés alkalmazásával sem tudták hatékonyan felderíteni az éjszaka mozgó, nappal rejtőzködő gerillákat: a hőérzékelő eszközökkel felszerelt repülőgépek – a hatalmas terület, az eszközök korlátozott száma és a kezelőszemélyzet hiányos kiképzettsége miatt – nem váltották be a reményeket.

¹² 1977 áprilisának végére a Polisario fegyveresei 18 harci gépet és helikoptert, 2 szállító-repülőgépet és 600 különböző harcjárművet, teherautót semmisítettek meg. A marokkóiak 4200 halottat, 2800 sebesültet és 96 foglyot, a mauritániaiak 1600 halottat, 900 sebesültet és 16 foglyot veszítettek. A foglyok alacsony számát egyes információk azzal magyarázták, hogy a szaharáviak akkor még nem kívánták foglyokat ejteni. A jelentős veszteségek ellenére a Polisario nem tudott komolyabb sikereket elérni a megszálló csapatokkal szemben.

főváros védelmét. A nagyobb városok védelméhez a szenegáli bázisokon állomásozó Jaguar vadászbombázók (melyek 50 percen belül elérhették Nouakchott térségét) szolgáltattak légi támogatást. A mauritániai egységeket – mivel nem ismerték eléggé a megszállt területeket – francia katonai térképekkel látták el és a titkosszolgálat zsoldosokat toborzott a hadsereg megerősítésére. A francia hadművelet sok kárt okozott a gerilláknak, de azok – a tapasztalatokat feldolgozva – kisebb csoportokra osztódva továbbra is támadták a mauritániai célpontokat. Folyamatos támadásaik szinte teljesen megbénították a Zuerat és Nouadhibou közötti vasúti közlekedést, és lehetetlenné tették a mauritániai költségvetés jelentős részét fedező vasércbányászatot.

A csökkenő bevételek ellenére a katonai kiadásokat Mauritánia 1976-ban közel 50%-kal, majd 1977-ben további 26%-kal emelte, ami a költségvetés kiadásainak közel egyharmadát jelentette. A kormány csak újabb marokkói erők támogatásával tudta a rendet fenntartani, de a gerillákat ezek sem tudták megállítani. A tisztek, akiknek bizalma megrendült a Marokkóval folytatott szövetségesi politizálásában, 1978. június 10-én megbuktatták Ould Daddah elnököt és Franciaország közvetítésével tárgyalásokat kezdtek a szaharáviakkal a békekötésről. Mauritánia nem volt képes egyedül dönteni a Polisario-val megkötendő békeszerződésről, mert nem tudta egyszerre kielégíteni Marokkó, a Polisario és Algéria igényeit.

Mivel a fegyverszünet a marokkóiakra nem terjedt ki, a szaharávi csapatok 1979 januárjában több látványos akciót is végrehajtottak ellenük. Január 4-én megtámadták a marokkói Assát; a nyugat-szaharai Lemseid közelében megsemmisítettek két marokkói hadoszlopot; néhány órára megszállták a dél-marokkói Tan-Tant.

Eközben újabb puccs történt Mauritániában, ahol az új vezetés hajlandó volt békét kötni a szaharáviakkal (I. Algíri Békeszerződés, 1979. augusztus 5.). Mauritánia elismerte a Polisario-t és visszavonta minden, Nyugat-Szaharával kapcsolatos területi követelését. A békeszerződés értelmében a mauritániaiak át kellett volna adniuk a megszállt területeket a Polisario-nak, de a marokkói kormány gyors intézkedése ezt megakadályozta. A Mauritániában állomásozó marokkói csapatokat visszavonták. Dakhlát elfoglalták az ott állomásozó és légi úton beszállított marokkói csapatok, majd néhány napon belül hatalmukba kerítették és Marokkóhoz csatolták a teljes, korábban a mauritániaiak által megszállt területet.

Marokkó és a Polisario háborúja

A gerillák a marokkói csapatok ellen fordultak. A jól felszerelt reguláris erőkkel szemben csak korlátozott sikereket értek el, de a gerilla-harcjelzésekkel szemben a sivatagi körülményekhez nehezen alkalmazkodó marokkóiak nehezen tudtak védekezni. A Polisario jól álcázott bázisokat hozott létre a Saguia el-Hamra völgyében és a Zemmour hegységben. A gerillák innen indították éjszakai rajtaütéseiket, és ide vonultak vissza az üldözők elől. Legfontosabb célpontjuk a Bou Craa-i foszfátbányák voltak. Szinte lehetetlenné tették a foszfát kitermelését és több helyen megrongálták a közel 100 kilométer hosszú szállítószalagot, amely a kibányászott foszfátot a bányából az El-Aaiun-i kikötő területére szállította. A marokkóiak igyekeztek a károkat kijavítani és járőrökkel védeni a területet, de kézzelfogható eredményeket nem értek el.

A Polisario fokozatosan kiterjesztette műveleteit Marokkó déli területeire is, és figyelmeztette az uralkodót, hogy amennyiben a csapatai nem hagyják el Nyugat-

Szahara területét, a rajtaütések folytatódnak, és elérhetik akár Rabatot, Agadirt vagy Tangiert is. De ez csak üres fenyegetés maradt, mivel a szaharáviak csak a Quarkiz, a Bani hegységekben, a Draa folyó völgyében és az Atlasz-hegység egyes területein tevékenykedtek.

A marokkóiak jelentős támogatást kaptak az Egyesült Államoktól, Franciaországtól és Dél-Afrikától.¹³ A fegyveres erők felszerelése korszerű volt és több forrásból származott: rendelkeztek F-5 és C-130-as repülőgépekkel, Gazelle helikopterekkel, Ratel, Eland, AML-90MM típusú páncélozott szállítójárművekkel, MK-6 típusú, dél-afrikai gyártmányú páncélozott felderítő járművekkel, korszerű légvédelmi eszközökkel és nagy mennyiségű kézfegyverrel. Marokkó a fegyverek mellett kiképzőket és tanácsadókat is kapott, és Franciaország komoly felderítési háttérrel nyújtott. Az ország folyamatosan növelte a védelmi és biztonsági költségvetését, és ezzel arányosan a hadseregben és a csendőrségben szolgálók számát is.

A szaharáviak főként Algériától, Líbiától, Kubától és esetenként Észak-Koreától kaptak, szovjet fegyverzetrel rendelkeztek (SA-6 és SA-7 rakéták, ZSU-23 önjáró légvédelmi gépágyú, páncéltörő fegyverek, lövegek, BMP-1 páncélozott járművek és néhány T-54 és T-55 harckocsi).¹⁴ Ezt az arzenált kiegészítették a marokkóiaktól zsákmányolt francia és amerikai fegyverek. A kiképzéshez főként Kubából, illetve kisebb részben Észak-Koreából és a Német Demokratikus Köztársaságtól kaptak tanácsadókat, akik az eddigi információk szerint nem a műveleti területen tevékenykedtek.

A marokkóiak anyagi és létszámbeli fölénye vitathatatlan volt, de egységeiket túl nagy területen szórták szét és logisztikai vonalaik túl hosszúvá nyúltak. A katonák nehezen alkalmazkodtak a nyugat-szaharai körülményekhez és éghajlathoz, alulfizettek és motiválatlanok voltak. A tisztiek katonai és vezetői képességei hiányosak voltak, nem tudtak hatékony felkelés-elleni harceljárásokat kidolgozni és alkalmazni a gerillák ellen. Az egységek tevékenységét az is nehezítette, hogy II. Hasszán – két merénylet túlélése után – nem bízott a tisztikarban: minden csapatmozgásra vagy más katonai tevékenységre csak a királyi udvar adhatott engedélyt. Annak hiányában pedig a parancsnokok nem mertek akcióba lépni, még kevésbé merték tevékenységüket egymással összehangolni, mert azt a csendőrség esetleg összeesküvésnek értékelhette volna. Mire az engedély megérkezett, a gerilláknak már bottal üthették a nyomát.

A gerillák kihasználták e körülményeket, és 1979 második felében több sikeres támadást hajtottak végre. Augusztus 24-én megostromolták és elfoglalták a jól megerősített Lebuirat helyőrséget. Október 5-én figyelemelterelő rajtaütést hajtottak végre a dél-marokkói Zag ellen, majd 6-án elfoglalták a második legnagyobb nyugat-szaharai várost, Smarát. A támadások sokkolták a marokkói katonai és politikai vezetést.

Világos volt, hogy az eddig alkalmazott eljárásokkal nem lehet a Polisario-t legyőzni. Többen tartottak attól, hogy ki kell vonulniuk Nyugat-Szaharából, ami belátha-

¹³ Marokkó az Egyesült Államok legrégebbi (1786 óta!), különösen fontos szövetségese az arab világban. A nyugat-szaharai konfliktus során az USA nem csak anyagi támogatást és fegyvereket, de hírszerzési információkat és katonai tanácsadókat is biztosított a marokkóiak számára. A marokkói és amerikai kapcsolatokról bővebben: Mohamed Sellak: United States – Moroccan relations, Air War Collage – Air University, Research Report, May. 1991. www.dtic.mil/cgi-bin/GetTRDoc?AD=ADA247761 (letöltés ideje: 2014. 10. 06.)

¹⁴ A szocialista országok (Kuba és Jugoszlávia kivételével) nem ismerték el a Szaharai Arab Demokratikus Köztársaságot és a Polisario számára nem nyújtottak közvetlen katonai támogatást.

tatlan következménnyel járt volna a királyi ház és az ország politikai-katonai vezetése számára. Az általános tanácsstalanságban a király bizalmasa, Amed Dlimi tábornok teljhatalmat kért és kapott a királytól a szaharai műveletek irányítására.

A marokkói stratégiaváltás

Dlimi a védhetetlen sivatagi támaszpontokat felszámolta, és egységeit a Boucra–El-Aaiun–Smara körzetbe vonta össze. A csapatok összevonása és gyorsított kiképzése után, 1979 novemberében több hadműveletet indított a szaharáviak ellen. A csapatokat az amerikai hadsereg zöldsapkásai képezték ki gerillák elleni harcra, és több esetben marokkói egyenruhában velük tartottak a műveleti területre is. Tanulva a korábbi műveletek hibáiból, Dlimi a lassan mozgó katonai oszlopok helyett jól fegyverzett, kis terepjárókkal gyorsan mozgó csapatokat szervezett, és a sivatagot jól ismerő szaharaiakat is alkalmazott.¹⁵ A műveleti területek polgári lakosságát áttelepítették, hogy ne nyújthasson támogatást a gerilláknak. A marokkói erők felmentették az ostromlott Zagot és stabilizálták csapataik helyzetét a Zini-hegység és Smara közötti területeken. Az algériai határ közelében erős védelmi állásokat építettek ki, de itt további műveletekre nem került sor. A műveletek során sehol nem volt komoly ellenállás: a gerillák nem vállalták a nyílt harcot.

A Polisario nem adta fel a harcot: vállalkozásokat hajtott végre Tarfaya és Boujdaor ellen (1980. január, február). Márciusban rajtaütöttek az Ouarkziz völgyben és a Tizert-fennsíkon állomásozó marokkói erőkön. Szeptemberben ismét megtámadták Akkát, és rajtaütöttek a nyugat-szaharai partok mentén halászó európai és más nemzetiségű halászhajókon. Egyik legnagyobb sikerüket Guelta Zemmour mellett érték el (1981. október), ahol a jelentős létszámvesztés mellett a marokkóiak elveszítették 5 repülőgépet is. E sikerek ellenére a Polisario hátrányba került Marokkóval szemben. Korai győzelmeit a szaharáviak motiváltsága, a gerilla-harcjeljárások, az algériai kormánytól kapott fegyverek és a bázisokként használt menekülttáborok mellett a mauritániai hadsereg gyengeségének és a marokkói katonai vezetés hibáinak köszönhette. Miután a marokkói hadsereg leváltotta az inkompetens parancsnokokat, a gerillák hátrányba kerültek.

E hátrányt növelte a „falak stratégiája.” Az algériai és a mauritániai határon, a marokkóiak számára fontos Boucra–El-Aaiun–Smara területet (a „hasznos háromszöget”) 1981-82-ben szó szerint elkerítették. Először szögesdrót akadályokat és árokrendszereket építettek, majd ezeket homokból és kőből épített, állandó létesítményekkel váltották ki. A falrendszer Nyugat-Szahara „hasznos” részét (a terület közel 80%-át) védi. Hossza 2700 kilométer, több mint 300 megerősített erődítmény és megfigyelőpont található rajta. A helyőrség létszáma 100 000–170 000 fő. A falrendszer előtti 5 kilométeres sávban a világ legnagyobb egybefüggő aknamezőjét telepítették, a falon túli pusztaságból minden marokkói erőt kivontak.

Az erődítményrendszer célja a gerillák távoltartása a Marokkó számára értékes szaharai területektől, valamint a megszállás törvényesítése, véglegesítése. A védelmi

¹⁵ A szaharáviak többsége a Polisariot támogatta, de több százan szolgáltak a marokkói hadseregben is. Többségüket a dél-marokkói harcias, katonai tapasztalatokkal és hagyományokkal jócskán rendelkező szaharávi törzsekből toborozták és külön egységekbe szervezték. A leghíresebbek a 8. lövész ezred és a Maghzen (partizánvadász) alakulatok voltak. Az új alakulatokba korábban foglyul ejtett gerillák is bekerültek, akik a saját és családjuk szabadságáért vállalták a szolgálatot a marokkói hadseregben.

rendszer megakadályozta, hogy a Polisario bázisokat működtessen a megszállt területeken és – bár megállítani nem tudta, de – jelentősen korlátozta a gerillák tevékenységét. A szaharáviak képesek voltak összehangolt támadásokat végrehajtani a fal egy-egy pontja ellen, de egy támadás után gyorsan vissza kellett vonulniuk a gyorsreagálású marokkói egységek ellentámadása elől. A falrendszer építése alatt és után a Polisario folyamatosan támadta a marokkóiakat. Támadásokat hajtottak végre Dakhla és Argoub körzetében, Zag ellen, az Oum Dreyga térségében. Egyes támadások során közel hadosztály-szintű erőket is bevetettek (például Smara, 1983. szeptember: 5 gépesített lövész zászlóalj és 2 páncélos zászlóalj) és több repülőgépet lelőttek.¹⁶

E támadásokban a Polisario volt a kezdeményező, de a harc körülményeit (nagy erőkkel végrehajtott támadó műveletek – amelyeket a Polisario korábban tudatosan elkerült) a marokkóiak diktálták. A szaharáviak jelentős veszteségeket szenvedtek élőerőben és eszközökben. Az egyre jobban vezetett, a korábbiaknál gyorsabban reagáló és hatékonyabb marokkói egységek kiszorították a gerillákat Nyugat-Szahara területéről, így azok képtelenek voltak további akciókat végrehajtani. A marokkóiak továbbra sem tudták teljesen felszámolni a felkelést, de uralták a konfliktust, amely lassan elhalt. A szaharáviak hátrányát növelte, hogy a marokkói vezetés kedvezményekkel és lehetőségekkel igyekezett megnyerni a megszállt területeken élő szaharávi lakosság lojalitását is, ezen a téren látható sikereket tudott elérni.

Út a megegyezés felé. A háború befejezése

Diplomáciai sikereik ellenére a szaharáviak egyre inkább hátrányba kerültek. Az olajárak esésével (1986) az algériai kormány jelentősen csökkentette a pénzügyi és katonai támogatást, ezért a szaharáviak csak kisebb léptékű támadásokat tudtak végrehajtani. Világos volt, hogy katonai eszközökkel képtelenek lesznek győzelmet aratni. A marokkóiak is felismerték a háború folytatásának kilátástalanságát: a falrendszer megépítésével „kizárták” Nyugat-Szaharából az ellenük harcoló szaharáviakat, de csak úgy arathattak volna végleges győzelmet, ha megtámadják a Polisario-t Algériában – amivel egy nemzetközi háborút kockáztattak volna. Így megindult a hadviselők lassú közeledése.

Az ENSZ közgyűlés 1988-ban felszólította a feleket a tárgyalások mielőbbi megkezdésére. A marokkói uralkodó találkozott a Polisario vezetőivel Marrakeshben (1989. január), de a találkozó nem hozott eredményt. A Polisario az alig egy hónappal korábban megkötött tűzszünetet felmondta, több helyen támadást indított a falrendszer ellen és jelentős veszteségeket okozott marokkói helyőrségeknek. 1991 nyarán tovább romlott a helyzet: a szaharáviak nem voltak hajlandók a fegyvereseiket Tindufba visszavonni és az erőrendszertől keletre eső területeken új bázisokat hoztak létre. A marokkói erők Rattle hadműveletével (1991. 08. 4-29.), két év nyugá-

¹⁶ Egy El Farsi közelében végrehajtott különlegesen sikeres rajtaütés után maga a király vonta felelőségre a körzetben vezénylő tábornokot. Az esetről készült jelentés kritizálta a marokkói katonai hírszerzést, valamint rámutatott, hogy a falon állomásozó egységek nem rendelkeztek elegendő páncél-elhárító fegyverrel, illetve a gyorsreagálású erők felszereltsége és tevékenysége is kívánnivalót hagyott maga után. Ezeket a tapasztalatokat a későbbiek során a marokkóiak felhasználták az egységek hatékonyságának növelésére.

lom után ismét kiújult a nyílt konfliktus.¹⁷ A helyzet eszkalálódását elkerülendő Pérez de Cuéllar ENSZ-főtitkár tárgyalásokat kezdett Marokkóval, majd a Polisario tudta nélkül tűzszünetet hirdetett szeptember 6-ai hatállyal, és 100 fő békefenntartó azonnali kiküldésére, majd a létszám 228 főre történő növelésére adott utasítást. A katonai kontingens mellé természetesen civil tisztviselők is érkeztek a világszervezet más misszióiból. A főtitkár így a szembenálló felek beleegyezése nélkül kettéválasztotta a tűzszünetet és a rendezési terv többi részét, ezzel együtt a Biztonsági Tanács által jóváhagyott terv az értelmét veszítette. A Polisario-nak ebben a helyzetben nem maradt más választása – ha nem akart úgy tűnni, hogy ő ássa alá az ingatag békét –, mint hogy elfogadja a tűzszünetet.

A békefenntartók parancsnoksága Laayounba települt, felállítottak három regionális parancsnokságot (északi, központi és a déli szektorok) és Tindufban egy összekötő irodát. Az ENSZ erők megjelenése ténylegesen hozzájárult a konfliktus elcsöndeedéséhez, bár a szembenálló felek folyamatosan megszegték a tűzszünet rendelkezéseit.¹⁸ Ennek ellenére a konfliktusnak ez a szakasza lezárult, azóta az ellenfelek csak a tárgyalóasztaloknál csatáznak.

Konklúzió

A nyugat-szaharai konfliktus kezdeti fázisában a gyakorlatilag fegyvertelen saharáviak nem tudták megakadályozni az ország idegen megszállását. A második fázisban gerilla-harcjelvételeik egyértelműen sikeresek voltak Mauritániával szemben, de ezek az eszközök a politikailag, gazdaságilag és katonailag erősebb Marokkóval szemben csak részben váltak be.

A marokkói vezetés tanult a mauritániaiak és a saját hibáiból és megtalálta a megoldás kulcsát. A „falak stratégiájával” elszigetelte a Polisario Front fegyvereseit a legfontosabb gazdasági és katonai célpontoktól és – ami még fontosabb – a polgári lakosságtól. Gazdasági és politikai eszközökkel megnyerte a polgári lakosság támogatását (de minimum toleranciáját). Ezekkel az eszközökkel a konfliktus intenzitását alacsony szintre vitték le, majd a tűzszünet megkötése után teljesen marginalizálták. Így voltaképpen győzelmet arattak a gerillák fölött, akiknek az esélye egy újabb sikeres háborúra minimális.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Besenyő, János (2010); Saharawi refugees in Algeria, AARMS, Volume 9, Issue 1. pp. 67-78. <http://www.zmne.hu/aarms/docs/Volume9/Issue1/pdf/07.pdf>

Besenyő, János (2010); The Occupation of Western Sahara by Morocco and Mauritania, Periodical of the Scientific board of Military Security Office, Special Issue, pp. 76–94. <http://www.scribd.com/doc/127198909/The-Occupation-of-Western-Sahara-by-Morocco-and-Mauritania>

Besenyő, János (2010); Western-Sahara under the Spanish empire. AARMS, Volume 9, Issue 2. pp. 195–215, <http://www.zmne.hu/aarms/docs/Volume9/Issue2/pdf/01.pdf>

¹⁷ <http://shelf3d.com/i/1991%20Tifariti%20offensive> (letöltés ideje: 2014. 08. 04.)

¹⁸ S/23299 sz. ENSZ dokumentum

Besenyő, János: A nyugat-szaharai válság egy magyar békefenntartó szemével. Pécs, 2012. Publikon Kiadó, 354. oldal

Clough, Neil (2008); *Western Saharan Conflict: Prolonged Conflict and Prospects for the Future*, Air Command and Staff College, Air University, Maxwell Air Force Base, Alabama

Cordesman, Anthony H. (2002); *A Tragedy of Arms, Military and Security Developments in the Maghreb*, Greenwood Publishing Group, 315. oldal

Dean, David J. (1986); *The Air Force Role in Low-intensity Conflict* (Air University, Air University Press, Maxwell, Air Force Base, Alabama 36112-5532, 127. oldal

Handloff, Robert E. (1990); *Mauritania a country study*, December, Area handbook series, DA pam 550–161, Washington, 237. oldal

Hodges, Tony (1984); *The Western Sahara file: Third World Quarterly*, Vol. 6, No. 1 (Jan. 1984), pp. 74–116.

Jensen, Erik (2005); *Western Sahara, Anatomy of a Stalemate*, International Peace Academy, Lynne Rienner Publishers, 180. oldal

Jensen, Geoffrey (2013); *War and insurgency in the Western Sahara*, Strategic Studies Institute and US Army War Collage Press, 106. oldal

Macqueen, Norrie (2002); *United Nations Peacekeeping in Africa Since 1960*, Pearson Education, 308. oldal

Mercer, John (1976); *Spanish Sahara*, London, George & Unwin Ltd, 264. oldal

Mundy, Jacob (2009); *The Morocco – Polisario War for Western Sahara*. In: Barry Rubin, *Conflict and Insurgency in the Contemporary Middle East*, Routledge, 304. oldal

Paul, Jim, Paul, Susanne, Mohamed Salem Ould Salek, Hadssan Ali, Tami Hultman (1976); *With the POLISARIO Front of Sahara*, MERIP Reports, No. 53, pp. 16–21.

Pazzanita, Anthony G., Hodges, Tony (1994); *Historical Dictionary of Western Sahara*, 2. kiadás, Metuchen, N.J., Scarecrow Press, 565. oldal

Price, David Lynn (1979); *The Western Sahara*, *The Washington Papers*, 80. oldal

San Martin, Pablo (2010); *Western Sahara, The refugee nation*, University of Wales Press, Cardiff, 226. oldal

Sellak, Mohamed (1991); *United States – Moroccan relations*, *Air War Collage – Air University, Research Report*, 50. oldal, www.dtic.mil/cgi-bin/GetTRDoc?AD=ADA247761

Shelley, Toby (2004); *Endgame in the Western Sahara, What Future for Africa's Last Colony?* Zed Books, London&New York, 215. oldal

Thompson, Virginia McLean, Adloff, Richard (1980); *The Western Saharans, Background to Conflict*, Taylor & Francis, 348 oldal

Zoubir, Yahia (1990); *The Western Sahara conflict: regional and international dimensions*, *The Journal of Modern African Studies*, 28, 2 (1990), pp. 225–243.

Zouitni, Hammad (2013); *The Moroccan Sahara Issue from the independence of Morocco to the present*, In: *Moroccan Yearbook of Strategy and International relations*, L'Harmattan - CMIESI, pp. 239–258.

Zunes, Stephen, Mundy, Jacob (2010); *Western Sahara, War, nationalism and Conflict Irresolution*, Syracuse University Press, 319. oldal